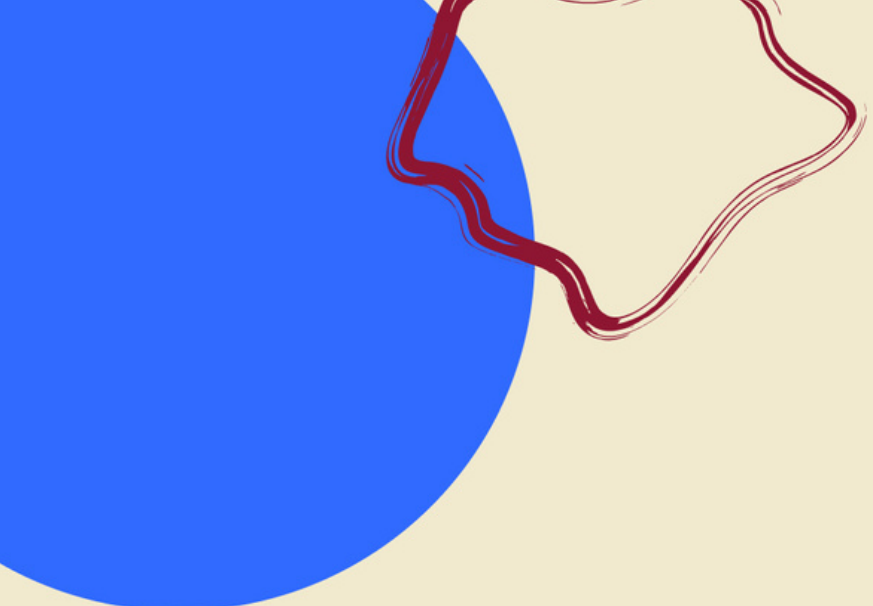

DJES

DANISH JOURNAL OF EDUCATION STUDIES

VI VIL ALDRIG BLIVE POSTHUMANISTER

Anmeldelse af Benjamin Boysens The Embarrassment of Being Human

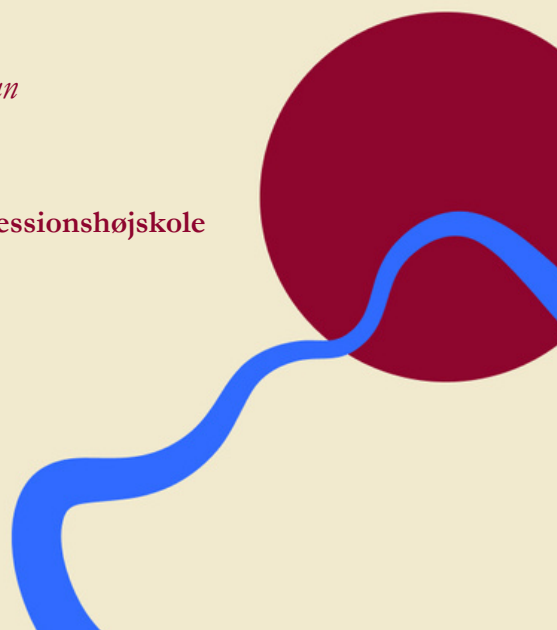
Frederik Boris Hylstrup Olsen,

ph.d.-studerende, DPU, Aarhus Universitet og Københavns Professionshøjskole

BOGANMELDELSE (IKKE FAGFÆLLEBEDØMT)

MAJ 2025

PUBLICERET ONLINE

Kolofon

Redaktører

Miriam Madsen (editor-in-chief), Maria Louise Larsen Hedegaard, Kim Holflod, Karina Kiær, Bea Møller Schmidt, Julie Reng Andersen, Katrine Mygind Bach & Simon Langkjær

Nummer

Årgang 3, nr. 1/2025, publiceret fortløbende

Artikeltype

Boganmeldelse (ikke fagfællebedømt)

Adresse

Afdeling for Uddannelsesvidenskab

DPU, Aarhus Universitet

Tuborgvej 1642400 København NV:

djes@edu.au.dk

<https://tidsskrift.dk/tidsskriftforuddannelsesvidens/index>

ISSN: 2794-3445

This work is licensed under a Creative Commons
Attribution 4.0 International License

VI VIL ALDRIG BLIVE POSTHUMANISTER

Anmeldelse af Benjamin Boysens *The Embarrassment of Being Human*

Frederik Boris Hylstrup Olsen, ph.d.-studerende, DPU, Aarhus Universitet og Københavns Professionshøjskole

Keywords: Nymaterialisme; posthumanisme; postmodernisme; marxisme

Klimakrisen er en trussel for alt liv på jorden. Ekstrem tørke, hyppige oversvømmelser og temperaturstigninger har ødelæggende konsekvenser for kloden. Klimaforandringernes konkrete manifestationer i form af fordrivende skovbrande, oversvømmelser, hedebølger og så videre medfører ubeboelighed for de mest udsatte mennesker, ufrugtbarhed og landbrugsmæssig futilitet, fejlslåen høst, sult, mangel på drikkevand og generelt fatale livsomstændigheder. Selvom der er katastrofale følger for alt liv på kloden, er det altså intet mindre end selve menneskets hjem, der er i fare. Og selvom 'naturkatastrofer' konnoterer både katastrofens 'naturlige' herkomst og naturen som det udøvende subjekt for katastrofen, er det ikke desto mindre en specifik menneskelig konstellation, det vil sige en historisk, materialistisk og politisk situation, der har tilvejebragt denne krise: Kapitalistisk ideologi.

Mennesket, som den "ansvarlige for al jordisk liv" (Boysen, 2025, s. 3) er altså både skaberen af, og følgelig også den designede og nødvendige løsning på, den alarmerende tilstand, verden aktuelt befinder sig i, herunder demokratisk forfald, ekstrem ulighed og, hvad der ifølge litteraturforsker og forfatter Benjamin Boysen er den mest alarmerende af alle disse serielle kriser, klimakrisen. Benjamin Boysen har forfattet bogen *The Embarrassment of Being Human*, som er en kritisk gennemgang af den generelle materielle vending og af posthumanismens opgør med moderne humanistiske komponenter såsom autonomi, sekularisme, fornuft og menneskets særstatus. Boysen mener det således alvorligt, når han skriver, at klimakrisen stiller os over for en civilisationskrise: Det er menneskets civilisatoriske potentiale og modernistiske projekt, der gives afkald på, når vi har sat vores eget hjem i fare og ikke tager vores specifikt-menneskelige ansvar på os i bestræbelsen på at komme klimakrisen til livs.

Det exceptionelle menneske i en posthumanistisk tid

Allerede i anslaget fornemmer man Boysens humanistiske position. Mennesket er ifølge Boysen et exceptionelt væsen prydet af (selv)bevidsthed, fornuft og kognition. Boysen er fortaler for en demokratisk selvbestemmelsesret og en politisk-etisk samfundsformation informeret af videnskab og fornuft. Men denne menneskelige exceptionisme har ledt os ind i netop de problematikker, som vi står i, og været en grundlæggende konstituent for den globale krise, der betegnes som det "antropocæne", lyder det fra modernitetskritikken. Dette er argumentet i det dominerende teoriekompleks inden for humaniora, samfundsvidenskaben og kunsten, som samlet kan betegnes som posthumanismen og de nye materialismer.

De involverede teorier, der har taget afsked med humanismen og moderniteten og afviklet sekularisme, autonomi og endelighed til fordel for førmoderne verdensbilleder, har vundet indpas i tænkningen.

Dette bringer os til bogens hovedsagelige anliggende, hvilket er at tilbyde et kritisk eftersyn af de nye materialismer gennem et historiserende og analyserende blik, der betragter opkomsten af disse samt de generelle psykologiske, socio-økonomiske, affektive og politiske omstændigheder, som har befæstet teorierne med så stærk en tiltrækningskraft, som de tilsyneladende har i den akademiske verden.

”De nye materialismer” er en paraplybetegnelse for den heterogene samling af posthumanistiske teorier, der søger at afmontere de moderne idéer om autonomi, sekularisering og endelighed. Manuel DeLanda og Rosi Braidotti brugte først udtrykket ”new materialism” eller ”neo-materialism” i 1990’erne, og sidenhen er den nymaterialistiske bevægelse blevet defineret og propageret af tænkere som Jane Bennett i bogen *Vibrant Matter* (2010), Diana Coole og Samantha Frosts antologi *New Materialisms: Ontology, Agency, and Politics* (2010). Derudover indbefatter bevægelsen teoretiske strømninger som dark ecology, spekulativ realisme, objektorienteret ontologi, aktør-netværksteori og agential realisme, henholdsvis repræsenteret af prominente tænkere som Timothy Morton, Graham Harman, Bruno Latour og Karen Barad med flere. Fælles for teorierne, sådan som Boysen ser det, er at de deler behovet for at komme af med den menneskelige subjektivitet og at projicere menneskelig subjektivitet ud til andre ikke-menneskelige livsformer, abiotisk materie samt objekter og ting (Boysen, 2025, s. xix).

Modernitetsprojektets forfald

Boysen starter med at udlægge de grundlæggende historiske og politiske processer, der har ligget til grund for modernitetsprojektets forfald. For det første anfører Boysen den diskrepans, der de sidste tre årtier har hersket i forholdet mellem den videnskabelige information, som er strømmet fra det globale videnskabelige miljø (IPCC) og den uvillighed til at handle på klimakrisens imperativer, som hersker i det politiske lederskabs økologiske, geopolitiske, økonomiske og sociale policylandskab. Diskrepansen udgør ifølge Boysen en demokratisk krise, for så vidt finanskapitalen og olieindustriens interesser vægter højere end den globale demokratiske vilje.

Videnskaben har forsynet os med viden om de naturlovmæssige systemer, og denne viden har gjort os bevidste om konsekvenserne af vores handlinger, og derudover forsynet os med saglige midler til at imødegå og forhindre klimakrisens udfordrende trussel i tide og på en praktisk og operationaliserbar måde. Vi kan altså nu få indblik i naturen i en sådan grad, at vi ikke nødsages til på fatalistisk vis at underkaste os naturlovens nåde (s. 3).

Her er altså et forsvar for den videnskabelige og – tør man sige– fornuftsbaserede tilgang til naturen. Denne tilgang fremfører en fornuftsbaseret beherskelseslogik i den forstand, at den vedkender sig menneskets formative kraft og ansvar for al jordsligt liv. Men netop teknologisk udvikling, naturbeherskelse, videnskabelig fremgang og generel oplysningsbaseret fornuft har på dialektisk vis slået om i barbari, udnyttelse og ufornuftig menneskelig praksis. En muteret og oplysningsdialektisk modernitet har altså medført rovdrift på mennesker og natur, hvilket har efterladt modernitetsprojektet svækket.

Dernæst udlægger bogen neoliberalismens opkomst som et symptom på en generel afmontering af demokratiet. Med den politisk-økonomiske idé og ønsket om fraværet af statslig og kommunitaristisk intervention stiller neoliberalismen og hyperkapitalismen sig ganske antidemokratisk. Snarere end menneskene er det markedet og de økonomiske logikker, der dikterer verdens bevægelser. Drømmen om den neoliberale frihed har mobiliseret enorme ressourcer, menneskelig aktivitet, menneskelige ofre og politisk magt. Hverken lov, økonomi eller humanitær omkostning har stået i vejen for det ekspansive neoliberale frihedsprojekt. Denne menneskelige himmel- og helvedsbevægende vilje har altså medbragt en brutal virkelighed af udbytning og voldeligt herredømme i frihedens, lighedens og demokratiets navn. Som Boysen skriver: "Indeed, for many today the modern project of freedom has become insufferable" (s. 18).

I en tid, hvor der bredt bakkes op om neoliberale værdier, og hvor neokonservative og nationalistiske forestillinger er blevet uhyggeligt fremtrædende, ser vi en udbredt nedvurdering af universelle institutioner og idéer samt en tilskrivning af magt til autoritære ledere på et globalt plan. I denne kontekst, anfører Boysen, lader den dominerende ideologi til at kræve, at mennesket sætter sig på knæ, trækker sig tilbage og underkaster sig en højere magt. Generelt består den dominerende politiske situation i at fremtale religiøse principper og ideologier med skepsis for moderne idéer om autonomi, selvbestemmelse og selvrepræsentation samt selvforanstaltet moral, etik og lov. I stedet identificeres en sensibilitet og et behov for en afmoderniseret genfortryllelse af verden. Og netop denne vending mod de førmoderne fortryllede forestillinger finder sted i humaniora, samfundsvidenskaben, kunsten og den generelle akademiske verden, hvor kontraoplysningsbestræbelser af førmoderne verdensbilleder såsom panpsykisme og animisme, sådan som de særligt findes hos tænkere som Bennett og Harman (Boysen, 2025, s. 88), præger store dele af det teoretiske landskab.

At vende materialismen på hovedet

Boysen foretager en materialistisk vurdering af de nye materialismer, men som en kritisk materialistisk analyse af de strukturer og samtidstendenser, der på et materielt plan har sat betingelser for den menneskelige væren. Sådanne materielle betingelser har i den kapitalistiske verden været tæt sammenvævet med sociale, historiske og institutionelle kræfter, der har normaliseret kapitalistisk-strategiske magtrelationer, ulighed, produktionsforhold og naturbeherskelse. Med andre ord anlægger Boysen en marxistisk inspireret dialektisk materialistisk kritik af nymaterialismen, som vender den materialismesensibilitet, som nymaterialisterne bryster sig af, på hovedet, sådan som Marx gjorde det med Hegels dialektik (Marx, 1970, s. 105), med afsæt i følgende spørgsmål: Hvilke materialistiske og historiske betingelser har været afgørende for nymaterialismens opkomst?

Dette metodiske greb er polemisk i sig selv. Som en ganske paradoksal omstændighed viser Boysen, at de nye materialismer er afvisende over for en historisk materialistisk analyse af samtidens problematikker i en tid, hvor mennesker underlægges presserende materielle vilkår, hvad end disse er af produktionsmæssig eller praksismæssig art. En tid, der altså kalder på en kritik af netop de materielle og historiske betingelser i lyset af den politiske økonomi (Boysen, 2025, s. 273).

Den moderne forståelse af et afgrænset og endeligt menneske, som ”står overfor en ydre verden uden menneskelige spor eller ekkoer” (s. 142), er en i grunden materialistisk udlægning. Menneskets sociale væren, altså at vi er tænkende, sprogbrugende, teknologiske og arbejdende væsener, er afgørende betinget af menneskets afgrænsning til en ekstern, materiel verden. Det menneskelige liv er, før alt andet, som Marx siger, afhængigt af muligheden for at spise, drikke, bo, klæde sig og så videre, det vil sige afhængigt af materielle omstændigheder. Det er principielt på grund af menneskets materielle og kropslige ’mangler’ og på denne måde dets opposition til en ikke-menneskelig verden, at vi er sociale væsener. At forkaste den moderne forståelse af et afgrænset, enestående og endeligt menneske betyder følgelig at arbejde, teknologi, sprog og tegn bliver immaterielle entiteter.

Semiofobi og antropofobi

Netop sprog- og tegnbrug forholder de nye materialismer sig vægrende til. Efter lang tid med den ’sprogige vending’, hvor nominalistiske teorier om sprogets virkelighedskonstituerende effekter har været dominerende i konstruktivistiske, poststrukturalistiske, dekonstruktivistiske, kulturanalytiske og queerteoretiske analyser, har et behov for virkelighed og en søgen efter umiddelbarhed taget pladsen. Det er en ”passion for the Real”, som Boysen citerer Slavoj Žižek for at kalde det, og ses for eksempel i Hans Ulrich Gumbrechts søgen efter *presence* og umiddelbarhed. Den nymaterialistiske virkelighed, som ikke er medieret af sådanne antropospecifikke attributter som tegn, mening og fortolkning, men som består af homogenitet, renhed og ’tingene-i-sig-selv’, er uafhængig af mennesket. Denne rene og umiddelbare virkelighed bliver dog utilgængelig og fremmedgjort ved en semiotisk og symbolsk brug af sprog, fornuft, kultur og så videre. Når ting formidles af tegn, bliver tingene altså (re)præsenteret på afstand eller i en stedfortræderlogik, som adskiller mennesket fra naturen, tingene og verden. Derfor ser de nye materialismer et opgør med semiotikkens sproglige, begrebslige og skematiske mediering mellem individ og verden, for eksempel i forståelser af flade ontologier og monistiske forestillinger om materiel og menneskelig sammenflettethed. Dette opgør har til hensigt at skabe en mere umiddelbar tilgang til verden.

Dette foranlediger Boysen til at diagnosticere den postmoderne tilgang til en ikke-medieret virkelighed bagom, udenom og uden sproget, via den klassiske foucauldianske manøvre at identificere en irrationel sygelig frygt eller afsky.¹ Postmodernismen og de nye materialismer lider af ”semiofobi”, det vil sige et ubehag ved idéen om, at den menneskelige virkelighed skulle være en semiotisk virkelighed. Denne semiotiske dimension af fortolkning, agens, fornuft, bevidsthed og perception afskrives af den materialistiske antihumanisme for at fejlrepræsentere en idé om menneskets exceptionalisme (s. 76). Dermed er semiofobien ligeledes en antropofobi; et ønske om at flygte fra det menneskelige.

Nymaterialismernes teoretiske selvmodsigelser

Denne afmontering af det semiotiske og det exceptionelt menneskelige er dog et eksempel på nymaterialismernes mange teoretisk uholdbare og decideret selvmodsigende bestræbelser, viser Boysen os. En række rammende og koncise paradokser rejses i løbet af bogens kritiske gennemgang. Disse tager sig måske bedst ud i oplistet form:

[1] I Talens forfatning (1980) identificerer Foucault således en ”dybtgående logofobi” i vores samfund, som betegner en frygt for det uvisse, pludselige og tilfældige.

- I en tid, hvor menneskets verdenstransformativ kraft er blevet til en verdensdestruktiv praksis, afviser nymaterialismen menneskets overlegne agens og ontologiske centralitet.
- Tingenes agens og den levende materialitet er menneskeligt konstruerede postulater. Bestræbelsen på at tilskrive materialiteten personlige egenskaber er en antropomorfisme, som – i modstrid med de nye materialismers hensigt – blot yderligere cementerer menneskets ontologiske forrang.
- De nye materialismer ender hurtigt og ofte i en ny sekulariseret spiritualisme – ”a kind of spiritualism without gods”, som Žižek har kaldt det.
- På den ene side fastsættes den materielle ontologi som *det radikalt andet* i forhold til den menneskelige kognitive virkelighed. På den anden side søges en radikal *sammenhed* og monisme, som søger at italesætte menneskets materielle afhængighed, indflettethed og uadskillelighed.

Kritikken af nymaterialismens spiritualistiske, postsekulære og transcendenssøgende projekt søger at bane vejen for en tilvejebringelse af en virkelig, immanent og praktisk omsorg, klassekamp, politisk opmærksomhed, æstetisk sensibilitet og teoretiserende kritik i en bestræbelse efter frihed, lighed og retfærdighed (s. 317). Eller som Boysen skriver det: “If the sources of unnecessary pain and injustice were abolished, the need for religion and mysticisms would disappear.” (S. 316). Hvad end disse illusioner er appeller til gud, naturen eller den levende materialitet, står de altså ifølge Boysen i vejen for det moderne projekt om at opnå frihed og emancipation for alle. Uden det menneskelige og moderne er der ifølge Boysen intet demokrati: “Democracy ceases to be democratic the moment it makes itself dependent on heteronomous sources outside the human and the universal” (s. 348). Demokrati beror helt konstituerende på den betingelse, at de, der er underlagt loven, ligeledes er de, der udformer loven (s. 348). Disse inkluderer kommunikerende, resonerende, diskuterende, forhandlende, frie, reflektive og fornuftige bevidstheder. Sten, spædbørn, ånder og guder kan ikke indføres heri.

Nogle vil måske tage anstød af Boysens polemiske tone. Denne polemik skærpes af bogens forsøg på at kondensere en bred og mangfoldig samling af teoretiske positioner ind til ét analyseobjekt, som kan få læseren til at glemme, at der inden for snart sagt enhver tanketradition findes taksonomier, nuancer og grader af radikalitet. Andre vil læse forfatterens vrede sublimeret til kras samfundskritik som et passioneret og kærligt kampskrift for academia, naturen, samfundet og mennesket.

Referencer

Bennett, J. (2010). *Vibrant Matter*. Duke University Press. <https://doi.org/10.1215/9780822391623>

Boysen, B. (2025). *The Embarrassment of Being Human: A Critical Essay on the New Materialisms and Modernity in an age of Crisis*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003498728>

Braidotti, R. (1991). *Patterns of Dissonance: A study of Women in Contemporary Philosophy*. Routledge. <https://doi.org/10.1111/j.1527-2001.1991.tb00917.x>

Coole, D. & Frost, S. (2010). *New Materialisms: Ontology, Agency and Politics*. Duke University Press. <https://doi.org/10.1215/9780822392996>

DeLanda, M. (2005). The geology of morals. Presentation at the Virtual Futures, 95.

Foucault, M. (1980). Talens forfatning. Hans Reitzels Forlag.

Marx, K. (1970). Kapitalen. Bibliotek Rhodos.

Žižek, S. (2015). Absolute recoil: Towards a new foundation of dialectic materialism. Verso.

